

NICOLAE CONSTANTINESCU

Cărți de citit, cărți de privit.

România-Japonia

Am pe masă cărți de citit și de privit, despre România și despre Japonia, scrise de români și de japonezi, între care, la loc de cinste, cele ale profesoarei Angela Hondru, propagatoare neobosită a culturii japoneze în spațiul carpato-danubiano-pontic. Dornia-sa a tradus zeci de cărți din literatura japoneză clasică și contemporană, între care *Povestea lui Genji* (850 de pagini) de Murasaki Shikibu (care a trăit între aprox. 973/977 și 1016), „o capodoperă a literaturii universale”, după cum apreciază Yasunari Kawabata. Cartea, scrisă de o femeie, cu peste 1000 de ani în urmă, nu este doar o traducere, adică o transpunere dintr-o limbă veche, adusă la zi prin transliterări succesive, într-o română de secol XXI, ci un studiu profund despre o lume puțin cunoscută, în care ar fi greu de pătruns, dacă traducătoarea, niponolog de prima mână, nu ar fi făcut din scrierea milenară a japonezei o operă proprie („un *Genji* pe care îl pot considera «al meu»”, zice Angela Hondru în *Nota traducătoarei* de la Editura Polirom, 2017, p. 21).

Ediția românească, o carte de păstrat în bibliotecă și de arătat iubitorilor de frumos, cuprinde câteva sute de mici poeme tradiționale *waka*, un fel de formă fixă de poezie alcătuită din treizeci și una de silabe, meșteșug poetic și sensibilitate orientală excepțională. Personajele intră în dialog, compunând și recitând versuri în replică. „Toată lumea se amețise bine. Genji a ticluit un poem: «Întors în capitală, strălucește la o lungime de braț./ Să fie oare aceeași lună ca în Awaji?» To-no-Chujo a zis: «Nori grăbiți au tănuit obrazul lunii, dar acum strălucește iarăși/ Relele au trecut și este pace în jur.» Sadaiben, mai în vârstă decât ceilalți, întrucât îl slujise pe răposatul împărat, a adăugat și el: «Luna din pântecul nopții și-a părăsit cuibul de peste nori./ În ce vale întunecoasă și-o fi ascunzând lumina?» Împodobită cu 43 de ilustrații „neaccesibile publicului larg”, *Povestea lui Genji* este o carte de delectare și, în egală măsură, de învățătură.

Puțini știu, deși Angela Hondru nu face un secret din aceasta, că traducătoarea și profesoara de japoneză la o universitate particulară de după 1990 și la A.S.E. are un doctorat în filologie cu o teză despre *Ceremonialul nupțial și ritualul funerar în literatura română și literatura japoneză*, că folclorul, tradițiile populare sunt atracția majoră, preocuparea sa constantă, hobby-ul vieții sale. Dă seamă despre aceasta într-o carte autobiografică (*Scrisoare către Japonia*, Editura Enciclopedică, 2011), o confesiune sinceră despre o pasiune care a stăpânit-o și o stăpânește permanent, despre oamenii care au ajutat-o să cunoască direct, la fața locului, tradițiile milenare ale Japoniei, în înfățișările lor actuale, în festivaluri și sărbători populare.

Printre cărțile de început ale autoarei în acest domeniu ar fi antologia *Mituri și legende japoneze* (Editura Victor, 1999), rezultat al unei cercetări de bibliotecă în Statele Unite, la Universitatea Berkeley din California, cu o bursă IREX.

Cam tot pe atunci, Angela Hondru a organizat, cu ajutorul Universității Hyperion și al Japan Foundation, un simpozion internațional cu tema *Comparative folklore. Universal and Particular in Romanian and Japanese Folk Beliefs*, la care au prezentat comunicări cercetători români (Nicolae Constantinescu, Sabina Ispas, Narcisa Știucă, Angela Hondru, Nicolae Panea) și japonezi (Shunsuke Okonishi, Atsushi Mashimo, Takeshige Takehara), publicate în volumul cu același titlu la Editura Victor, 2002, cu un scurt *Cuvânt înainte* de E.S. Hidekata Mitsuhashi, Ambasador al Japoniei la București.

Repetatele vizite de lucru în spațiul Țării de la Soare-Răsare, facilitate de sprijinul binevoitor al Japan Foundation, i-au îmbogățit cunoștințele despre fondul folcloric sau tradițional al culturii japoneze, sistematizat în mai multe studii de specialitate, între care, cele mai recente, unul despre *Kagura – de la mit la realitate prin dans* (2014) și altul despre *Ema – rugă și recunoștință* (2019), cărți de antropologie/etnologie, rezultate din contactul viu, la fața locului, cu fenomene ale vieții sociale și religioase din Japonia de ieri și de azi.

Pentru oricare dintre noi, „profanii”, privitori ai spectacolului, ai ritului actualizat prin dansul *Kagura*, semnificația acestuia rămâne la suprafață, pe când, pentru specialiști, dansul *Kagura*, în toată complexitatea lui, „reproduce un eveniment sacru care a avut loc *ab origine* și care este readus în fața spectatorilor în chip ritualic” (p. 21), repetând o istorie sacră în centrul căreia se găsește însăși reechilibrarea lumii prin scoaterea din grota cerească a Zeiței Soarelui, a cărei

absență produsese haosul, și duce la reinstaurarea ordinii. Privitoare atentă și bine informată, Angela Hondru descrie în detaliu sărbătoarea, în diferitele ei realizări concrete, în locuri diverse, subliniind elementele comune și particularitățile locale ale fiecărei manifestări, ilustrând cu fotografii ceea ce cuvintele ar putea cu greu să exprime, făcându-ne pe noi, cititorii, să devenim părtași la eveniment și să ne pătrundem nu numai de spectaculosul manifestării, dar și de semnificațiile mitico-religioase ale acesteia.

În aceeași manieră este realizată și cartea *Ema – rugă și recunoștință* (2019), o cercetare monografică a plăcuțelor votive aflate în majoritatea templelor șintoiste, dar și în unele temple budiste, simbolizând mulțumirile credincioșilor pentru binefacerile aduse și pentru împlinirea rugilor adresate diferitelor zeități/divinități. Literal, *Ema* înseamnă „cal pictat”, patrupelele cabalin având semnificații diverse în gândirea și religiile japonezilor, de la aceea de animal psihopomp, însoțitor și călăuză a omului, mai cu seamă a suveranului, pe care nu îl părăsea nici după moarte, la aceea de vehicul al zeilor, apoi de spirit al grânelor și mesager între lumea de aici și lumea celestă sau de prezență activă în diferite ritualuri magico-religioase precum *Yabusame-shinji* („întrecerea arcașilor călare”) sau *Aouma-sechie* („Parada cailor albi”), sărbătoare celebrată la 7 ianuarie.

De dimensiuni mai mici sau mai mari, *Ema* zugrăvesc o paletă largă de credințe, practici rituale, obiceiuri, alcătuint o adevărată enciclopedie a vieții spirituale a poporului japonez, descifrată cu sagacitate de comentariile niponologului și ilustrată cu acuratețe de Silvia Cerchează. Un colaj complex de rugă/rugăminți/solicitări (pentru sănătatea proprie, a unui membru al familiei sau pentru vindecarea cuiva drag) și mulțumiri (pentru visurile împlinite, pentru darurile vieții și speranțe de viitor) din diferite temple de pe întinsul Japoniei se pot vedea și admira în ultima secvență a cărții. O încântare plină de semnificații!

De o factură cu totul deosebită este albumul de artă *Ferestre cu povești/Window Stories* (Monitorul Oficial, 2019), cuprinzând o selecție din fotografiile artistului japonez Miya Kosei (108 fotografii realizate între anii 1968 și 1988 în Anglia, Austria, Franța, Grecia, Italia, Mongolia, Olanda, România și Rusia) și comentariile profesoarei Lucia Terzea-Ofrim de la Universitatea din București. În scurtul eseu introductiv (*Ferestrele mele/My Windows*), autorul fotografiilor, adevărate opere de artă, își expune crezul său în legătură cu fotografierea ferestrelor: „Eu caut în lume doar ferestrele însuflețite. Ferestrele caselor țăranilor ucraineni care strălucesc în lumina apusurilor de un roșu închis, aproape de culoarea pământului, strălucirea ferestrelor din Fez, fereastra din tabloul lui Caspar David Friedrich – frumusețea lor mă îmbată. Îmi doresc să mă apropiu mai mult ca oricând de lumea nevăzută ochilor de dincolo de ferestre.”

Imaginile, de mare rafinament și originalitate, sunt însoțite de comentariile Luciei Terzea-Ofrim, o specialistă în antropologia emoțiilor (vezi cartea sa *Ce mi-e drag nu mi-e urât. O antropologie a emoției*, 2002) care încearcă (și reușește) să pătrundă în nepătrunsul acestora, considerând că în cele 108 fotografii este surprins „un evantai de trăiri umane autentice, în care fereastra nu este decât un pretext, o ramă pentru emoție. Așadar, în acest album Miya Kosei ne propune fereastra ca punct de observare a omeneșului”. Copii, femei, „în fereastra”, bărbați (în fața ferestrelor!), „ferestre călătoare”, „glasvanduri de cafenea”, „îngrijirea ferestrelor”, „lumi zărite de la fereastra”, „ferestre portret”, „ferestre oglindă” sunt „temele” majore ale albumului de fotografii realizate de Miya Kosei în peregrinările sale pe meridianele pământului, mereu atent la ceea ce oamenii poartă în suflet, pentru că – scrie artistul japonez – „Oamenii trăiesc purtând fiecare în suflet câte o fereastra”. Și aceasta este o carte de citit și, mai ales, de privit și de gândit.

La fel ca și o „soră geamănă” de-a ei – poartă chiar nume apropiate –, *Ferestre din București și poveștile lor*, volum construit de Cătălin D. Constantin (2015), despre care „constructorul” său scrie că este „o carte despre știința și bucuria de a privi. E o carte de povești, cu multe ferestre”. Scriu, în rama lor, literați, scriitori, critici și istorici literari, universitari, etnologi, antropologi, ziariști, critici de artă. E o carte deschisă care își așteaptă, ca și cele amintite mai sus, cititorii/privitorii/comentatorii. ■